

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศไทยในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา นับตั้งแต่ได้เริ่มมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) เป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ โดยมีทิศทางการพัฒนาให้เกิดความทันสมัย(modernization) ตามแบบอย่างประเทศทางตะวันตก ผลของการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์หรือทิศทางดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยหลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ทำให้เกิดสภาวะการพึ่งพาทุนและเทคโนโลยีจากสังคมภายนอก ส่งผลต่อการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำลายวัฒนธรรมและภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่น ทำให้คนในชนบทพึ่งตนเองได้น้อยลง มีการอพยพหนีความอดอยาก ยากจนเข้ามาหางานทำในเมืองใหญ่มากขึ้น อันเป็นต้นเหตุของปัญหาต่าง ๆ มากมาย ทั้งปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม ปัญหาโสเภณี ปัญหาแรงงานเด็ก ปัญหายาเสพติด ปัญหาระบบนิเวศน์ และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น จากสภาพการณ์ดังกล่าวได้ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดความเสื่อมสลายของสถาบันครอบครัว เกิดการขาดการถ่ายทอดการศึกษาและวัฒนธรรมภายในครอบครัว ชุมชนและสังคม โลกทัศน์ของคนที่มีต่อคุณค่าของสิ่งต่างๆเปลี่ยนแปลงไป มุ่งเน้นวัตถุนิยม การแข่งขันและการแสวงหาผลประโยชน์ และยังเมื่อประเทศชาติต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจด้วยแล้ว ปัญหาต่าง ๆ ได้ทวีความรุนแรงและมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น (ไชยรัตน์ ปรานี, 2545, หน้า 1)

ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในประเทศไทยนั้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาเชิงโครงสร้างที่ไม่สมดุลและไม่ยั่งยืน และมีความอ่อนไหวต่อผลกระทบจากความผันผวนของปัจจัยภายนอกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549, หน้า 1-4) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ ประเวศ วะสี (2542, หน้า 103) ได้อธิบายไว้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งจากวิกฤตทางเศรษฐกิจและวิกฤตทางสังคมที่มีสาเหตุ 2 ประการคือ การคุกคามจากปัจจัยภายนอกซึ่งเกิดจากกระแสโลกาภิวัตน์ของระบบเศรษฐกิจ การเงิน และปัจจัยภายในอันเนื่องมาจากสถาบันหลักทางสังคมของประเทศอ่อนแอ และ

ไม่สามารถแก้ไขปัญหาใหม่ๆ ที่ซับซ้อนซึ่งเกิดขึ้นในยุคนี้ได้ จากสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทยดังกล่าว เป็นเรื่อง que ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันหาแนวทางแก้ไข และมีมุ่งมั่นแก้ไขแต่เฉพาะปัญหาเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว แต่ต้องเป็นการแก้ไขปัญหาในลักษณะแบบองค์รวมโดยบูรณาการวิธีการแก้ไขปัญหามาบนพื้นฐานคุณภาพเชิงพลวัตของการพัฒนาที่เชื่อมโยงทุกมิติทั้งมิติทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง และสิ่งแวดล้อมไปพร้อมๆ กัน แต่อย่างไรก็ตามวิธีการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการดังกล่าวจะสามารถกระทำได้อย่างประสบผลสำเร็จนั้น จำเป็น ต้องยึดหลัก “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” เนื่องมาจากคนเป็นทั้งผู้ริเริ่มผู้กระทำและผู้ได้รับผลในการพัฒนา ดังนั้นการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน จึงมุ่งเน้นการพัฒนาที่ทรัพยากรคนเป็นหลัก ถ้ามุ่งให้คนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ คนเหล่านี้จะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศโดยรวมได้ (อรพินท์ สพอิชชัย และคณะ, 2540, หน้า 1; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549, หน้า ก.) ทั้งนี้กระบวนการที่มุ่งพัฒนาคนให้สามารถพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ได้ตลอดช่วงชีวิตคือ การศึกษา เพราะการศึกษาเป็นระบบที่ช่วยวางรากฐานพัฒนาการของชีวิตรวมทั้งช่วยในการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ อีกทั้งการศึกษายังทำให้เกิดความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นซึ่งจะเป็นพลังสร้างสรรค์การพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544, หน้า 20)

แม้ว่าการศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาคน แต่ก็ต้องเป็นกระบวนการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ จึงจะสามารถเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของคนที่จะเรียนรู้ได้ ซึ่งการศึกษาไทยที่พึงประสงค์ในอนาคตนั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544, หน้า 20-22 ; พระธรรมปิฎก, 2539, หน้า 185-188) ได้กำหนดไว้ว่าควรมุ่งพัฒนาคนให้เกิดคุณลักษณะเพื่อการพัฒนา ให้มีความเป็นผู้นำ มองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้ พัฒนาอาชีพ พัฒนาสังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้คุณลักษณะดังกล่าวจะเกิดได้ด้วยการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล ชุมชนและสอดคล้องกับความจริงในวิถีชีวิต ดังนั้นเป้าหมายของการศึกษาจึงต้องมุ่งสร้างคนที่มีความมั่นใจ มีศักยภาพของการเป็นผู้นำ เป็นตัวของตัวเองและใฝ่รู้ในการศึกษาที่สามารถสนองตอบต่อปัญหาได้ แต่อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาของนักวิชาการในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ต่างมีข้อค้นพบที่สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า (สุนทร อมรวิวัฒน์, 2534, หน้า 237-252 ; ปทีป เมธาคุณวุฒิ, 2544, หน้า 60-75 ; ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2534, หน้า 40-50) คุณลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ของคนไทยในปัจจุบันคือ การไม่รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ขาดความกระตือรือร้นและโดยเฉพาะอย่างยิ่งขาดภาวะ

ความเป็นผู้นำ ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและประเทศ ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพภาวะความเป็นผู้นำให้เกิดขึ้น จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จำเป็นต้องพัฒนาให้เกิดขึ้น โดยเร่งด่วนในสังคมไทย

ในการพัฒนาและเสริมสร้างความเป็นผู้นำให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลได้นั้น กลุ่มบุคคลที่สมควรได้รับการพัฒนาในอันดับต้นๆ คือ กลุ่มบุคคลที่ดำรงสถานภาพเป็นผู้นำท้องถิ่นในชุมชน โดยในปัจจุบันผู้ที่ดำรงสถานภาพเป็นผู้นำชุมชน ที่มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดคือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งมาจากประชาชนตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้มุ่งเน้นการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับตำบล ซึ่งหมายถึงองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) นั่นเอง

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการส่วนท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยกองทุนการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2538 และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารการพัฒนาเพื่อกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น พ.ศ. 2539 (สุนทร พูนเอียด, 2542, หน้า 4) โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเพื่อกระจายอำนาจการปกครอง (decentralization) ให้ประชาชนในท้องถิ่นระดับตำบลซึ่งเป็นเขตชนบทอันเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศได้มีโอกาสเรียนรู้การแก้ไขปัญหาและการตอบสนองความต้องการของตนเอง โดยการเข้าไปมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง (political participation) ตามระบอบประชาธิปไตย เป็นผลให้องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ทำหน้าที่ทั้งด้านการปกครอง การบริหาร การพัฒนาตำบล หมู่บ้าน และรองรับนโยบายการกระจายอำนาจจากภาครัฐ ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลจึงเป็นองค์กรที่มีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาชนบททั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และอาจกล่าวได้ว่าเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ชนบทมากที่สุด (สุภชัย ยาวะประภาส, 2540, หน้า 3) ส่งผลให้สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นตัวแทนของประชาชนในการเป็นผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งมีความสอดคล้องกับบทบาทภารกิจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อชุมชนดังนี้ (สมบูรณ์ สุขสำราญ, 2544. อ้างในรายงานการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง การกระจายอำนาจเพื่อการพัฒนาภาครัฐและประชาชน, คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 15 มิถุนายน 2544)

1. เป็นผู้กำหนดทิศทางการพัฒนาของชุมชน โดยรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดปัญหาความต้องการของชุมชน โดยชุมชนเป็นผู้ร่วมกำหนดแนวทางพัฒนา แล้วจัดทำเป็นแผนพัฒนาตำบลต่อไป
2. บทบาทในการนำแผนพัฒนาไปสู่การปฏิบัติ โดยระดมทรัพยากรทางการบริหารและความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้การบริหารการพัฒนา อบต. เป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาชนบท
3. เป็นผู้ระดมทรัพยากร ทั้งในและนอกชุมชน เพื่อสนับสนุนการดำเนินการพัฒนาชุมชน และดูแลทุกข์สุขของประชาชน
4. เป็นผู้กำหนดวิถีชีวิตของชุมชน โดยมีอำนาจในการออกข้อบังคับตำบล เพื่อใช้บังคับในเขตพื้นที่แต่ต้องไม่ขัดกับกฎหมาย ความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน
5. เป็นผู้สร้างความเป็นธรรมให้กับสังคม โดยนำทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดมาจัดสรรใช้ในการตอบสนองความต้องการและพัฒนาชุมชนอย่างเป็นธรรม โดยคำนึงถึงลำดับความสำคัญของกิจกรรมที่จะดำเนินการ
6. บทบาทการประสานงานกับองค์กรและกลุ่มต่าง ๆ ในฐานะเป็นศูนย์กลางความร่วมมือขององค์กร ประชาชน และกลุ่มชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่ เพื่อประสานการปฏิบัติงานและสร้างเอกภาพในการบังคับบัญชา
7. บทบาทการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ทั้งในด้านการเรียนรู้การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ในด้านการเลือกตั้งและการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสรรทรัพยากร ตลอดจนการตรวจสอบติดตามการดำเนินงานของ อบต.
8. บทบาทในการรับรองและคุ้มครองผลประโยชน์ของชุมชน โดยเป็นผู้มีหน้าที่จัดการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในชุมชน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้ที่มีบทบาทในการเป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชน บทบาทในการเป็นผู้ประสานงานในการพัฒนากับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน และบทบาทในการเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น นอกจากนั้นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลยังเป็นผู้ที่มีบทบาทในการเป็นผู้มีอิทธิพลเหนือสมาชิกในกลุ่ม สามารถชักชวนให้สมาชิกอื่น ๆ ปฏิบัติภารกิจของกลุ่มให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายได้ จึงอาจกล่าวได้ว่าการดำเนินงานของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ส่วนหนึ่งจึงขึ้นอยู่กับภาวะและศักยภาพของความเป็นผู้นำที่มีอยู่ในตัวบุคคลนั้น ๆ

นอกจากนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ได้นำเสนอถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยในส่วนของยุทธศาสตร์การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ โดยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาวะความเป็นผู้นำประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนให้เกิดขึ้นในทุกระดับของภาคส่วนในสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549, หน้า พ – หน้า อ) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุนทร พูนเอียด (2542, หน้า 1-7) และอรพินท์ สพโชคชัยและคนอื่น ๆ (2540, หน้า 1-4, หน้า 48-63) ที่ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลประสบปัญหาการขาดวิสัยทัศน์ในการตัดสินใจ การขาดความสามารถในการเป็นผู้นำที่มีศักยภาพความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การขาดการทำงานในรูปแบบของการรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การขาดทักษะการติดต่อประสานงานและการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและองค์กรอื่น และผลการศึกษาดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาของ เดชชาติ วงษ์โกมลเชษฐ์ (2523, หน้า 21) โกวิทย์ พวงงาม (2539, หน้า 35) และจรัส สุวรรณมาลา (2539, หน้า 4) ที่ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลประสบปัญหาในการปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ คือ ขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ไม่มีการคิดค้นในกิจกรรมการพัฒนา ความสามารถในการตัดสินใจเรื่องราวต่าง ๆ มีน้อย ขาดบุคลิกภาพความเป็นผู้นำท้องถิ่นมีปัญหาและความขัดแย้งไม่ลงรอยกันในระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง การติดต่อประสานงานและทักษะการติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่นยังไม่คล่องตัวและไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

จากสภาพการณ์ดังกล่าวข้างต้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาและเสริมสร้างภาวะความเป็นผู้นำให้เกิดขึ้นแก่สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นจะต้องกระทำให้เกิดขึ้นในทางปฏิบัติจริง และแนวทางหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพของผู้นำท้องถิ่นให้มีภาวะความเป็นผู้นำเกิดขึ้น ก็คือแนวทางการศึกษาอบรม ซึ่งถือว่าเป็นแนวทางที่มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (สุนทร พูนเอียด, 2542, หน้า 5-8) ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นสมควรจัดให้มีการพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างลักษณะความเป็นผู้นำของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลให้เกิดขึ้น ด้วยวิธีการจัดการฝึกอบรมที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพบริบทและพื้นฐานความรู้ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (สถาบันดำรงราชานุภาพและกองวิชาการและแผนงาน กรมการปกครอง, 2539, หน้า 107) โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่าทักษะความเป็นผู้นำเป็นสิ่งที่สามารถเสริมสร้างฝึกฝนและเรียนรู้ได้ (พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์, 2534, หน้า 7) โดยการเข้าร่วมรับการฝึกอบรมเป็นวิธีการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำวิธีการหนึ่งที่ได้รับการยอมรับอยู่ในปัจจุบัน (วิเชียร วิทย์อุดม, 2548, หน้า 249-250 ; วิจิตร อาวะกุล, 2540, หน้า 15) ซึ่งสอดคล้อง

กับผลการวิจัยของ ณรงค์ ฉายายนต์ (2536, หน้า 102) เอกชัย เอื้อเพื่อ (2537, หน้า 80) และ พงศ์ สุภาวสิทธิ์ (2541, หน้า 183) ที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำชุมชนท้องถิ่นกับการจัดการฝึกอบรมความรู้ และผลการศึกษาพบว่า การฝึกอบรมความรู้มีผลต่อการพัฒนาและเสริมสร้างภาวะความเป็นผู้นำท้องถิ่นให้เกิดขึ้นได้

จากเหตุผลที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำสำหรับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยทำการศึกษาจากกลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดนนทบุรี ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความคาดหวังว่าผลที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัยและพัฒนาในครั้งนี้ จะทำให้ได้หลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำสำหรับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการฝึกอบรมให้แก่สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในประเด็นเนื้อหาและในประเด็นพื้นที่ซึ่งมีบริบทที่เหมาะสม สอดคล้อง และใกล้เคียงกับจังหวัดนนทบุรี เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นอันเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1. พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำสำหรับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดนนทบุรีในด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความสามารถในการตัดสินใจ และทักษะการติดต่อสื่อสาร

1.2.2. ทดลองหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำสำหรับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดนนทบุรีในด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความสามารถในการตัดสินใจ และทักษะการติดต่อสื่อสาร

1.2.3. ประเมินผลหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำสำหรับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดนนทบุรี ในด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความสามารถในการตัดสินใจ และทักษะการติดต่อสื่อสาร

1.3 สมมติฐานการวิจัย

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดนนทบุรีที่ได้รับการฝึกอบรมตามรูปแบบหลักสูตรการฝึกอบรมที่ได้พัฒนาขึ้นในการวิจัยครั้งนี้มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำในด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความสามารถในการตัดสินใจและทักษะการติดต่อสื่อสารมากกว่าก่อนการได้รับการฝึกอบรม

1.4 ขอบเขตการวิจัย

เพื่อให้การศึกษาดังกล่าวเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยดังต่อไปนี้

1.4.1. กำหนดขอบเขตหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำสำหรับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนนทบุรี โดยใช้หลักสูตรการฝึกอบรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเท่านั้น ซึ่งเป็นหลักสูตรการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วมและเรียนรู้ด้วยวิธีการแก้ปัญหา โดยเน้นผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นสำคัญ

1.4.2. กำหนดขอบเขตเนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำสำหรับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดนนทบุรี ประกอบไปด้วยเนื้อหาคุณลักษณะความเป็นผู้นำใน 4 ด้าน คือ การทำงานร่วมกันเป็นทีม ความสามารถในการตัดสินใจ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และทักษะการติดต่อสื่อสาร

1.5 ข้อยกเว้นการวิจัย

ในการวิจัยพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำสำหรับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดนนทบุรี ครั้งนี้มีข้อยกเว้นของการวิจัยดังนี้

1.5.1. การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำสำหรับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดนนทบุรี เป็นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยวิธีการฝึกอบรม ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาที่ใช้ในการสร้างเสริมให้บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนมีทักษะและพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายในการพัฒนาองค์กร ในการดำเนินการตามหลักสูตรฝึกอบรมลักษณะนี้ ถึงแม้จะเป็นแนวคิดและวิธีการที่เคยได้มีการปฏิบัติกันมาตั้งแต่ในช่วงระยะเวลาการเปลี่ยนแปลงของสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา แต่การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลก็ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลยังขาดศักยภาพและภาวะความเป็นผู้นำ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเสริมสร้างภาวะความเป็นผู้นำของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลให้เกิดขึ้น โดยใช้แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยวิธีการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นมา

1.5.2. ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลมีหลายประการ โดยปัญหาเหล่านี้หลาย ๆ ปัญหาเป็นปัญหาที่ต้องใช้ศักยภาพของหน่วยงานหรือองค์กรที่มีอำนาจ และเกี่ยวพันโดยตรงจึงจะสามารถแก้ไขปัญหาหรือบรรเทาเบาบางผลกระทบของปัญหาได้

แต่อย่างไรก็ตามในส่วนของผู้วิจัยซึ่งประกอบอาชีพรับราชการ ดำรงตำแหน่งเป็นข้าราชการในสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ก็มีบทบาทหน้าที่ประการหนึ่งคือ การให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนท้องถิ่น ซึ่งบทบาทดังกล่าวเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อปรัชญาของมหาวิทยาลัยที่ต้องการให้มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยที่จังหวัดนนทบุรีก็เป็นจังหวัดหนึ่งที่อยู่ในเขตพื้นที่การให้บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการพิจารณาคัดเลือกจังหวัดนนทบุรีมาเป็นกรณีศึกษาในการวิจัยครั้งนี้

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.6.1. ทำให้ได้หลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำสำหรับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดนนทบุรี ที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี

1.6.2. ทำให้ได้หลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำสำหรับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดนนทบุรี ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกับจังหวัดนนทบุรีได้

1.7 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

หลักสูตรการฝึกอบรม หมายถึง เอกสารหลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการเสริมสร้างความเป็นผู้นำสำหรับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยเอกสารหลักสูตรประกอบไปด้วยส่วนสำคัญคือ ปัญหาและความจำเป็น หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา การดำเนินการ ระยะเวลา สื่อ และการประเมินผล

การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการจัดทำและพัฒนากิจกรรมจัดการเรียนการสอนทั้งด้านความรู้ เจตคติ และทักษะ ที่สามารถนำไปพัฒนากลุ่มเป้าหมายให้เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ โดยการศึกษา สำรวจ วิเคราะห์ รวบรวมสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ใช้หลักสูตร จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ประมวลได้ทั้งหมดมากำหนดเป็นรายละเอียดในแต่ละส่วนขององค์ประกอบหลักสูตร แล้วจึงนำหลักสูตรไปทดลองใช้ปฏิบัติจริงและประเมินติดตามผลการใช้หลักสูตรเพื่อให้ได้ข้อมูลมาพัฒนาหลักสูตรต่อไป

ความเป็นผู้นำ หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลที่แสดงออกถึงความสามารถที่ทำให้บุคคลอื่นยอมรับ และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน โดยการวิจัยในครั้งนี้เน้นคุณลักษณะใน 4 ด้าน คือ การทำงานร่วมกันเป็นทีม ความสามารถในการตัดสินใจ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และทักษะการติดต่อสื่อสาร

การทำงานร่วมกันเป็นทีม หมายถึง การที่กลุ่มบุคคลร่วมมือกันปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการทำงานกลุ่มร่วมกัน และอาศัยความเข้าใจในการทำงานและความสามัคคีของสมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้งานประสบผลสำเร็จและสมาชิกเกิดความพึงพอใจในการทำงานร่วมกัน

ความสามารถในการตัดสินใจ หมายถึง ความสามารถในการเลือกใช้เหตุผลในการพิจารณาวิเคราะห์และหาทางเลือกที่ดีที่สุด เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ รวมถึงความสามารถในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการหาแนวทางแปลกใหม่ในการพัฒนางานที่รับผิดชอบให้มีความเจริญก้าวหน้า ซึ่งถือได้ว่าเป็นการพัฒนาตนเอง พัฒนาวิชาชีพ และพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ

ทักษะการติดต่อสื่อสาร หมายถึง ความสามารถในการใช้ภาษา กิริยาท่าทางในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น อันเป็นการสร้างความพึงพอใจหรือเจตคติที่ดีให้เกิดขึ้นในการสื่อสาร

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หมายถึง บุคคลซึ่งได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2532 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2546 ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดนนทบุรี